

تبلیغ خانواده

دوفصلنامه علمی - تخصصی

سال دوم - شماره سوم

پاییز و زمستان ۱۴۰۲

کمک‌های فکری و عاطفی و مالی به جوانان در شروع زندگی مشترک

نقیسه قنبری*

مقدمه

خداوند متعال زن و مرد را از یک سرشت آفرید و با ازدواج، آن‌ها را در کنار یکدیگر قرار داد تا در آرامش به رشد و کمال نائل آیند. در راستای این سعادت‌مندی، باید بتوان با هموار نمودن مسیر ازدواج و آگاهی‌دادن به هر یک از زن و مرد، زندگی توأم با مودت و رحمت را برایشان ایجاد کرد. از آنجا که سلامت خانواده و جامعه دو مقوله درهم‌تنیده و سلامت خانواده، منوط به آگاهی علمی و عملی هر یک از زوجین نسبت به خود و توانایی‌هایشان در جهت‌دهی صحیح اعضای خانواده است، اهمیت این امر به حدی است که مقام معظم رهبری علیه‌السلام در بند دهم سیاست‌های کلی خانواده بر ساماندهی نظام مشاوره‌ای و آموزش قبل، حین و پس از تشکیل خانواده برای استحکام خانواده تأکید نمودند. در نوشتار حاضر به بررسی کمک‌های فکری، عاطفی و مالی به جوانان در شروع زندگی مشترک پرداخته شده است.

جایگاه و اهمیت خانواده

در اسلام، خانواده محبوب‌ترین نهاد بشری نزد خداوند است که هدف از تشکیل آن، تأمین نیازهای عاطفی و معنوی انسان همچون دست‌یابی به آرامش است.^۱ از نگاه اسلام خانواده به عنوان کانون تربیت معرفی شده است که صلاح و فساد آن، به سعادت یا شقاوت جامعه انسانی منجر خواهد شد. ارزش و اهمیت تشکیل خانواده به سبب تأمین سلامت روانی، آرامش، عشق و الفت میان زوجین و نیز والدین و فرزندان است. خداوند متعال در آیه **«وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا**

* دانش‌آموخته سطح ۳ جامعه الزهراء علیها السلام.

هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا»^۱، بر نقش خانواده در تشکیل جامعه آرمانی اشاره نموده و عامل پیوندهای سالم خانوادگی را دعای انسان‌های پرهیزکار معرفی کرده است.

کمک‌های فکری و عاطفی به جوانان در شروع زندگی مشترک

۱. مشاوره‌های پیش و حین ازدواج

از آنجا که تغییراتی در جامعه صورت گرفته است و جامعه از حالت سنتی به حالت مدرن در حال حرکت است، ازدواج در جامعه کنونی نیز متأثر از فرهنگ مدرنیته است. بر این اساس جوانان برای درامان ماندن از فرهنگ غربی که با فرهنگ اسلامی در تعارض است، باید بررسی کنند که آیا ازدواج آن‌ها از تمام ابعاد همچون بلوغ روانی، جسمی، عاطفی، طبقات اجتماعی، فرهنگی و شخصیتی همخوانی دارند یا خیر. در بسیاری از مواقع جوانان خواهان ازدواج با فردی بالاتر یا پایین‌تر از خود هستند که معمولاً چنین ازدواج به شکست منجر می‌شود. ازدواج، پیوند قلبی و روحی میان زن و مرد، و هدف از آن ایجاد محیطی صمیمی برای رشد و شکوفای اعضای خانواده است که لازمه‌اش کفویت در اعتقادات و تناسب روحی و فکری و اخلاقی است.^۲ بر این اساس مشاوره‌های قبل و حین ازدواج، عامل مهمی در تحکیم رابطه زوجین و سلامت آنان است. بر این اساس مشاوره قبل از ازدواج موجب می‌شود که افراد با آگاهی بیشتری نسبت به نقاط قوت و ضعف همدیگر وارد عرصه زندگی شوند؛ زیرا این باورهای عامیانه که زن و شوهر بعد از ازدواج رفتارهای خوبی خواهند داشت و یا مشکلات رفتاری‌شان حل خواهد شد، قابل قبول نیست. بنابراین مشاوره پیش از ازدواج بسیار حائز اهمیت است، از این‌رو در گزاره‌های دینی مشورت در تمام عرصه زندگی سفارش شده است: «وَأْمُرْهُمْ بِشُورَىٰ بَيْنَهُمْ»^۳. امام علی علیه السلام نیز فرموده است: «شَاوِرْ قَبْلَ أَنْ تَعَزِمَ وَفَكَّرْ قَبْلَ أَنْ تُقَدِّمَ»^۴، قبل از اینکه تصمیم بگیری، مشورت کن و پیش از اینکه به کاری اقدام کنی، اندیشه نما». آن حضرت در سخن

۱. فرقان: ۷۴.

۲. باقر ساروخانی، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناختی خانواده، ص ۸۲.

۳. شورا: ۳۸.

۴. علی بن محمد لیلی واسطی، عیون الحکم و المواعظ، ص ۲۹۸.

ارزشمند دیگری فرموده است: «وَلَا مُظَاهَرَةَ كَالْمَشُورَةِ»^۱ و هیچ پشتیبانی استوارتر از مشورت نیست». از آنجا که بیشتر زوجین در دو سال آغازین زندگی مشترک به علت شناخت کمی که از وظایف و کارکردهای زندگی دارند، با ناسازگاری مواجه می‌شوند؛ مشورت در حین ازدواج اهمیت بسیاری دارد. اگر زوجین ملاک‌های پایدار زندگی زناشویی را از طریق شرکت در کارگاه‌های آموزشی و استفاده از کتاب، نرم‌افزار و ... دریافت کنند، مهارت‌های ارتباطی و افزایش تعاملات مثبت را نیز فراخواهند گرفت؛ چنانکه امام علی علیه السلام فرموده است: «الْإِسْتِئْذَانُ بِرَأْيِكَ يُرْلِكُ وَيُهَوِّزُكَ فِي الْمَهَاوِي»^۲ (بر حذر باش) استبداد و خودرأیی تو را می‌لغزاند و در پرتگاه‌های سقوط نگونسارت می‌کند».

۲. تقویت بهداشت و سلامت روانی

از آنجا که حالات جسم و روح در یکدیگر تأثیرگذار هستند، اختلال و ناهنجاری هر یک می‌تواند در دیگری نیز تأثیر گذارد. بنابراین جوانی که در آستانه سن ازدواج است، باید با ارتقای بینش و کسب مهارت‌های رفتاری در پیشگیری از بروز چنین موانعی تلاش کند. برای تأمین بهداشت روانی اعضای خانواده، داشتن رابطه صمیمانه میان زوجین بسیار ضروری است؛ زیرا این رابطه نقش خاص و مثبتی در زندگی دارد. زمانی که عشق و محبت و مشارکت در زندگی حاکم باشد، صمیمیت به وجود می‌آید و موجب تداوم زندگی مشترک می‌شود و زوجین در برابر مشکلات فردی و اجتماعی توانمند می‌شوند. البته این امر نیازمند تقویت ایمان و اخلاق است. خداوند ذیل آیه ۲۱ سوره روم، سکون و آرامش برای زوجین را نتیجه ازدواج دانسته است. بر این اساس وقتی زوجین تحت ولایت الهی و آرامش حاصل از ایمان در کنار یکدیگر قرار گیرند، بهتر می‌توانند برای آرامش بخشی یکدیگر گام بردارند. به فرمایش امام خمینی رحمته الله علیه:

قلبی که در آن نور توحید و معرفت کمال مطلق تابیده باشد، دارای طمأنینه، ثبات، ثانی و قرار است که مجاری امور را به قدرت خداوند می‌داند و زمام امر موجودات را به دست خود آن‌ها نمی‌داند. چنین قلبی اضطراب و شتابزدگی و بی‌قراری ندارد.^۳

آرامشی که اساس تشکیل خانواده است، سرمایه برای رسیدن به رشد و تکامل انسانی است که همان فلسفه آفرینش است و خداوند در آیه «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا

۱. همان.

۲. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۸۱.

۳. سید روح‌الله موسوی خمینی، شرح حدیث جنود عقل و جهل، ص ۳۶۲ و ۳۶۳.

ایماناً»^۱ آرامش را موجب افزایش ایمان دانسته است.^۲ بنابراین زوجین برای تقویت سلامت روانی باید ابتدا روح خود را به بارگاه باری تعالی پیوند دهند، سپس در پی افزایش روح ایمان در زندگی مشترک همسر خود را یاری کنند تا در سایه ایمان به خداوند، به آرامش دست یابند.

۳. آگاهی از تفاوت‌های رفتاری زن و مرد

شناخت خصوصیات جنس مخالف در امر ازدواج اهمیت بسیاری دارد؛ زیرا موجب می‌شود که فرد در تعامل با همسرش رفتار مناسبی داشته باشد. با شروع زندگی مشترک زن و مرد جایگاه جدیدی پیدا می‌کنند و باید نسبت به یکدیگر حقوق و تکالیفی را پذیرا باشند. بهترین زمان آموختن این حقوق و تکالیف، همان سنین آستانه ازدواج است. از نظر روان‌شناسان دنیای مردان، استدلالی و دنیای زنان، عاطفی و احساسی است و زنان بیشتر نیازهای احساسی خود را می‌بینند.^۳ بر این اساس راز صمیمیت میان آن‌ها، آگاهی از تفاوت‌های یکدیگر و درک همدیگر است. مردان در مواجهه با مشکلات برای حل آن‌ها در عالم ذهن خود هستند و تمایلی به سخن گفتن ندارند، در حالی که زنان تمایل به حرف زدن دارند. بنابراین گوش کردن فعال به سخنان زنان در زمان رویارویی آنان با مشکلات و راحت گذاشتن مردان در این شرایط برای تمرکز بر روی ذهن، یکی از تفاوت‌هایی است که توجه به آن، موجب برقراری احترام متقابل میان زوجین می‌شود.^۴ نوع بروز احساسات مردان و زنان نیز متفاوت است. مردان اغلب نمی‌توانند مانند زنان احساسات خود را به صورت کلامی بروز دهند؛ بلکه ابراز احساسات آنان فیزیکی است. توجه به این نکته، موجب درک متقابل زوجین به ویژگی‌های عاطفی یکدیگر می‌شود.^۵ از دیگر تفاوت‌های زنان و مردان، آن است که مردان نمی‌توانند هم‌زمان هم صحبت کنند، هم فکر کنند و هم احساس نمایند؛ در حالی که این سه ویژگی هم‌زمان در زنان قابل جمع است.^۶ از همین روست که صاحب‌نظران معتقدند کسب مهارت‌ها، از جمله آمادگی‌های لازم برای ازدواج است که به دست آوردن آن پیش از ازدواج ضروری است.

۱. فتح: ۴ «او کسی است که آرامش را در دل‌های مؤمنان نازل کرد تا ایمانی بر ایمان‌شان بیفزایند».

۲. محسن عباسی ولدی، تا ساحل آرامش، ص ۱۹.

۳. جان‌گری، خواسته زن‌ها و مرد‌ها، ص ۲۷۹.

۴. محمدرضا شریفی، خانواده متعادل (آناتومی خانواده)، ص ۶۴.

۵. باربارا دو آنجلس، دفترچه راهنمای طرز استفاده از مردان، ص ۱۴۷.

۶. آلن و باربارا پیز، آنچه زنان و مردان نمی‌دانند، ص ۸۷.

۴. کسب مهارت‌های لازم قبل از ازدواج

اگر چه مهارت‌های لازم پیش از ازدواج شامل موارد بسیاری می‌شود، اما در ادامه به دو نمونه از آن‌ها اشاره می‌شود.

الف. مهارت ابراز صمیمیت

یکی از مهارت‌های قبل از ازدواج، مهارت ابراز صمیمیت است؛ یعنی توانایی ابراز محبت و صمیمی بودن که یکی از نشانه‌های رشد و بلوغ عاطفی جوان است. اگر زوجین محبت و عشق ورزیدن را یاد نگرفته باشند، بعد از مدت کوتاهی به راحتی زندگی مشترک‌شان به شکست منتهی می‌شود؛ زیرا قادر به تحمل طرف مقابل خود نیستند و نمی‌توانند پاسخگوی نیازهای عاطفی همدیگر باشند. علامه طباطبایی در ذیل آیه ۲۱ سوره روم، کلمه «مودت» را محبتی دانسته‌اند که اثرش در مقام عمل ظاهر باشد و «رحمت»، نوعی تأثیر نفسانی است که از مشاهده محرومیت محرومی که کمالی را ندارد و محتاج به رفع نقص است، در دل پدید می‌آید و صاحب‌دل را وادار می‌کند به اینکه در مقام برآید و او را از محرومیت نجات دهد و نقصش را رفع کند.^۱ از نظر مقام معظم رهبری «عَلَّمَهُ»، محبت زن و شوهر محبت خدایی و در نتیجه محبت حقیقی و ممدوح است که زوجین موظفند برای رشد و دوام این محبت تلاش کنند. البته این یک امر جبری و فرمایشی نیست.^۲ اهمیت ابراز صمیمیت و محبت در حدی است که طبق فرموده امام رضا «عَلَّمَهُ» زنی که به همسرش محبت می‌کند و عشق می‌ورزد، دستاوردی گرانبهاست: «وَإِعْلَمَنَّ أَنَّ النِّسَاءَ شَتَّى فَمِنْهُنَّ الْغَنِيْمَةُ وَالْغَرَامَةُ وَهِيَ الْمُتَحَبِّبَةُ لِزَوْجِهَا وَالْعَائِقَةُ لَهُ»^۳ بدان که زنان گوناگونند، برخی از آنان دستاوردی گرانبها و تاوان [رنج‌های آدمی] هستند و این زن، کسی است که به شوهرش محبت می‌کند و عاشق اوست».

ب. مهارت‌های حل اختلاف

بروز اختلاف بین افراد، امری عادی و طبیعی است؛ اما مهم‌تر از آن این است که افراد باید نسبت به حل این اختلافات اشراف داشته باشند و بتوانند اختلاف یا سوءتفاهمات خود با دیگران را به‌گونه‌ای منطقی و مسالمت‌آمیز حل کنند. گوش دادن فعال به سخنان همسر، تلاش برای

۱. سید محمدحسین طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۶، ص ۱۶۶.

۲. خطبه عقد مورخه ۱۳۷۶/۰۷/۳۰.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21433>

۳. حسین بن محمدتقی نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص ۱۶۱.

درک نمودن و پذیرش احساسات او و استفاده از راهکارهای کاهش ناراحتی‌ها می‌تواند در حل اختلاف مؤثر باشد. مدیریت اختلاف، از آگاهی‌های قبل از ازدواج است که از اهمیت بسیاری برخوردار است و موجب می‌شود که زوجین بتوانند با آرامش و منطقی سوءتفاهمات و مشکلات را حل کنند. یکی از توصیه‌های اخلاقی اسلام در تداوم روحیه سازش میان همسران، پرهیز از توقعات نابجا نسبت به همدیگر است که موجبات کدورت و نفرت بین زوجین می‌شود. بنابراین شایسته است که همسران در تمام امور زندگی توقعات خود را کنترل کنند تا موجب استحکام خانواده شوند. پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بهترین زنان را زنی دانسته‌اند که با محبت و سازگار باشد: «خَيْرُ نِسَائِكُمْ لَوْ دُوِدُ الْوَلُودِ الْمَوَاتِيَةُ وَ شَرُّهَا اللَّجُوجُ»^۱ بهترین زنان شما، زنان مهربان فرزندآور سازگار هستند و بدترین آن‌ها، زنان لجباز هستند».

بنابراین زوجین باید با محبت و صمیمیت، ریشه اختلافات را از بین ببرند و سعی کنند موجبات خشم و ناراحتی همسر را فراهم نکنند و در صورت خشم همسر، با مدارا برخورد نمایند؛ چنانکه در حدیثی از پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حق مرد بر زن، محبت و دلسوزی بر همسر بیان شده است که باید از خشم وی دوری گزیند و آنچه را که مورد رضایت اوست، انجام دهد:

لِلرَّجُلِ عَلَى الْمَرْأَةِ أَنْ تَلْزَمَ بَيْتَهُ وَ تَوَدَّهَ وَ تُحِبَّهُ وَ تُشْفِقَهُ وَ تَجْتَنِبَ سَخَطَهُ وَ تَتَّبِعَ مَرْضَاتَهُ وَ تُوفِيَ بَعْهَدِهِ وَ وَعْدِهِ؛^۲

حق مرد بر زن این است که [زن] ملازم خانه او باشد و به شوهرش دوستی و محبت و دلسوزی کند و از خشم وی دوری گزیند و آنچه را که مورد رضایت اوست، انجام دهد و به پیمان و وعده وی وفادار باشد.

۵. کمک مالی به جوانان در شروع زندگی مشترک

برای تسهیل ازدواج جوانان می‌توان به آن‌ها به شیوه‌های مختلف کمک مادی کرد که شأن وجودی آن‌ها نیز حفظ شود. در ادامه به دو مورد از این شیوه‌ها اشاره می‌شود.

الف. تسهیل در امر ازدواج

آموزه‌های اسلامی همواره بر تأثیرگذاری بر امر ازدواج تأکید کرده است؛ زیرا اگر ازدواج در جامعه‌ای آسان انجام شود، بسیاری از مفاصل رفع خواهد شد؛ چنانکه پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرموده‌اند:

۱. همان، ص ۱۶۲.

۲. همان، ص ۲۴۴.

وَمَنْ زَوْجَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنِ امْرَأَةً يَأْتِسُ بِهَا وَتَشُدُّ عَضُدَهُ وَيَسْتَرْيِحُ إِلَىٰهَا، زَوْجَهُ اللَّهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ، وَأَنْسَهُ بِمَنْ أَحَبَّ مِنَ الصِّدِّيقِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَإِخْوَانِهِ وَأَنْسَهُمْ بِهِ؛^۱ هر که برادر مؤمن خود را زن دهد تا با زن انس بگیرد و به وسیله‌اش بازویش محکم شود و آسایش یابد، خداوند او را از حورالعین بهشت زن دهد و با هر کس از صدیقان خانواده و برادرانش که دوست داشته باشد، همدمش کند و آنان را با وی انس و الفت دهد.

امام صادق علیه السلام نیز در حدیثی فرموده‌اند: «مَنْ زَوْجَ عَزْبًا كَانَ مَمَّنْ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»؛^۲ هر کس بی‌زنی را زن دهد، از جمله کسانی است که خداوند در روز قیامت به او نظر می‌افکند». تأمین هزینه‌های لازم برای ازدواج اهمیت بسیاری دارد؛ چنانکه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خوشبختی فرد را در پرداختن هزینه ازدواج زن بی‌شوهر دانسته‌اند.^۳ اهمیت این مسئله از این‌روست که محفوظ ماندن دین انسان، در گرو ازدواج است؛ چنانکه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره فرموده‌اند: «مَنْ تَزَوَّجَ فَقَدْ أَحْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ فِي التَّصْفِ الْبَاقِي»؛^۴ هر که ازدواج کند، نصف دین خود را حفظ کرده است، پس درباره نصف دیگرش تقوی پیشه کند».

این حدیث بیانگر آن است که هر کس ازدواج کرده است، نیمی از دینش را حفظ کرده است و باید در نصف دیگر، تقوای خدا را پیشه کند. این حدیث، از جمله احادیثی است که نقش هزینه‌های مادی زندگی را در حیات روحی آشکار می‌کند. از آنجا که ازدواج مستلزم هزینه‌هایی است، کمک به جوانان در تأمین هزینه‌های امر ازدواج عامل حفظ دین‌شان است و موجب سلامت جامعه اسلامی می‌شود.^۵ در حدیثی از ابوبصیر به نقل از امام صادق علیه السلام چنین آمده است:

خداوند متعال در اموال ثروتمندان نظر کرد و در پی آن، به فقیران نگرست. پس در اموال ثروتمندان، سهمی برای فقیران قرار داد که برای زندگی آنان کافی باشد و اگر کفایت نمی‌کرد، بر مقدار آن می‌افزود. آری، باید چندان به او بدهد که بتواند بخورد و

۱. مجلسی، بحارالانوار، ج ۷۲، ص ۳۶۴.

۲. محمد بن حسن حر عاملی، وسایل الشیعه، ج ۲۰، ص ۴۵.

۳. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۳۲۸.

۴. علی بن حسام‌الدین متقی هندی، کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال، ج ۳، ص ۴۴۴.

۵. محمدرضا حکیمی، الحیاه، ج ۶، ص ۲۳۱.

بیاشامد و جامه بپوشد و ازدواج کند و در راه خدا صدقه بدهد و به سفر حج برود.^۱ از طرفی نیز زوجین باید هر یک شرایط مالی دیگری را درک کنند و بر اساس توان مالی طرف مقابلشان، خواسته‌های زندگی را مطرح نمایند. این امر مستلزم دور ماندن تجمل‌گرایی و چشم و هم‌چشمی است.

ب. تغییر سبک زندگی

جوانان نباید منتظر بمانند تا وضع مالی‌شان خوب شود و سپس ازدواج کنند؛ زیرا افرادی که چنین تصویری دارند، از سن ازدواج عبور می‌کنند و این در حالی است که با شروع زندگی مشترک خداوند نیز به آن‌ها کمک می‌کند: «وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ»^۲؛ زنان بی‌شوهر خویش و غلامان و کنیزان صالح خویش را همسر گیرید و اگر فقیر باشند، خداوند از فضل خویش ایشان را بی‌نیاز می‌کند». امروزه سبک زندگی خانواده‌ها تغییر کرده و توقعات بالا رفته است تا آنجا که دیگر تمایلی به برگزاری مراسم ساده در جشن ازدواج ندارند. تجمل‌گرایی و تفکر اشرافیگری، از معضلات اساسی در زمینه ازدواج است که موجب بروز اختلافات جدی میان زوجین می‌شود و از علل تأخیر در امر ازدواج است.

خداوند در قرآن، آفرینش «همسر» را یکی از نشانه‌های خود معرفی کرده است. ازدواجی که بر اساس «لتسکنوا الیها» باشد، باید مایه آرامش و شکوفائی جامعه شود. با رواج موانع زیادی که به وسیله مردم ایجاد شده است مانند سنگین کردن مهریه‌ها و جهیزیه‌ها، توقعات بی‌جا و تشریفاتی که روز به روز رو به افزایش است؛ طبیعی است که ازدواج ناممکن یا خیلی دشوار شده است تا آنجا که بسیاری از جوان‌ها به جای ازدواج، به فساد کشیده می‌شوند. این در حالی است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به عنوان الگوی جامعه اسلامی، در زمان خود با این رسوم اشرافیگری مبارزه کردند و دختران ثروتمند را به مردان بی‌بضاعت و دختران فقیر را با مردان با مکننت تزویج نمودند؛ چنانکه از امام باقر علیه السلام آمده است:

زنی به حضور پیامبر صلی الله علیه و آله رسید و عرض کرد: مرا شوهر دهید. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «کیست با این زن ازدواج کند؟». شخصی بلند شد و آمادگی خود را اعلام کرد. پیامبر صلی الله علیه و آله پرسید: «برای

۱. همان، ج ۶، ص ۱۸۲.

۲. نور: ۳۲.

مهریه چه داری؟». عرض کرد: «چیزی ندارم». فرمود: «آیا چیزی از قرآن بلد هستی؟». گفت: «بلی». فرمود: «مقداری از قرآن را به عنوان مهریه یادش بده».^۱

این روایت بیانگر سادگی ازدواج و مهریه در دوران رسالت رسول اکرم صلی الله علیه و آله است. اگر چه مهریه در حقیقت هبه و بخششی از طرف مرد به زن، و تدبیری از ناحیه خداوند متعال برای بالا بردن ارزش زن، حفظ کرامت زن از نظر خانوادگی و اجتماعی و نیز پایبندی به زندگی مشترک و ارتباط زناشویی است،^۲ اما کم بودن مهریه از محسنات زن صالحه به شمار رفته است؛ چنانکه در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است: «أَنَّ مِنْ بَرَكَاتِ الْمَرْأَةِ قِلَّةَ مَهْرِهَا وَمِنْ سُؤْمِهَا كَثْرَةَ مَهْرِهَا»^۳ از برکت زن کمی مهریه و زیاد بودن مهریه، نشانه شوم بودن زن است». ارزش معنوی مهریه بیشتر از ارزش مادی آن برای زن است و وجود آن، تأثیر روان‌شناختی ویژه‌ای بر عاطفه و احساسات زن دارد.^۴

فهرست منابع

۱. پیز، آلن و باربارا، آنچه زنان و مردان نمی‌دانند، ترجمه زهرا افتخاری، تهران: نواندیش، ۱۳۸۴ ش.
۲. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، تصحیح سید مهدی رجایی، چاپ دوم، قم: دارالکتاب الاسلامی، ۱۴۱۰ ق.
۳. حر عاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعه، تصحیح مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام، چاپ اول، قم: مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام، ۱۴۰۹ ق.
۴. حکیمی، محمدرضا، الحیاه، قم: دلیل ما، ۱۳۸۰ ش.
۵. دی آنجلس، باربارا، دفترچه راهنمای طرز استفاده از مردان، ترجمه مریم زرینی، تهران: نشر آسیم، ۱۳۸۴ ش.
۶. ساروخانی، باقر، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناختی خانواده، تهران: سروش، ۱۳۷۰ ش.

۱. محمد بن حسن طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۷، ص ۴۱۰، باب ۱۰، ح ۶.

۲. محمد محمدی اشتهاردی، ازدواج آسان و شیوه همسررداری، ص ۱۶۵.

۳. محمد بن علی صدوق، من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۷.

۴. محمد محمدی ری‌شهری، تحکیم خانواده، ص ۷۳.

۷. شریفی، محمدرضا، خانواده متعادل (آناتومی خانواده)، تهران: انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۸۱ش.
۸. صدوق، محمد بن علی، من لایحضره الفقیه، تصحیح علی اکبر غفاری، چاپ دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۳ق.
۹. طباطبائی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۰ق.
۱۰. طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، تصحیح حسن الموسوی خرسان، چاپ چهارم، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق.
۱۱. عباسی ولدی، محسن، تاساحل آرامش، قم: جامعه الزهراء ع، ۱۳۹۲ش.
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تصحیح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، چاپ چهارم، تهران: دار الکتب الإسلامیه، ۱۴۰۷ق.
۱۳. گری، جان، خواسته زنها و مردها، ترجمه رامین شهبازی، تهران: سیمغ، ۱۳۸۸ش.
۱۴. لثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، تصحیح حسین حسنی بیرجندی، چاپ اول، قم: دارالحديث، ۱۳۷۶ش.
۱۵. متقی هندی، علی بن حسام‌الدین، کنز العمال فی سنن الأفعال و الأقوال، بیروت: دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۹ق.
۱۶. مجلسی، محمداقبر، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار ع، تصحیح برخی محققان، چاپ دوم، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
۱۷. محمدی اشتهااردی، محمد، ازدواج آسان و شیوه همسررداری، تهران: کتاب یوسف، ۱۳۷۹ش.
۱۸. محمدی ری شهری، محمد، تحکیم خانواده، تهران: دارالحديث، ۱۳۸۹ش.
۱۹. موسوی خمینی، سید روح‌الله، شرح حدیث جنود عقل و جهل، چاپ اول، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ع، ۱۳۷۷ش.
۲۰. نوری، حسین بن محمدتقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، چاپ اول، قم: مؤسسه آل البيت ع، ۱۴۰۸ق.